

28.6.2019
EOAK 2218/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notaari Kaisu Lehtikangas

LOHJAN VANHUSTEN PALVELUKESKUS, RYHMÄKOTI KULTARINNE

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 25.4.2018

Paikka: Lohjan vanhusten palvelukeskus, Kultakartano, ryhmäkoti Kultarinne
Ojamonkatu 34, 08100 Lohja

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
OPCAT-koordinaattori Iisa Suhonen
Notaari Kaisu Lehtikangas

Kultarinteestä:
Osastonhoitaja ---

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen tehtävistä.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto sekä perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämälään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä halutaan selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesta oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Vielä kerrottiin, että eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa voidaan kohdistaa rajoitteita. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

YK:n vammaisyleissopimuksen ratifiointin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimittajien esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen piiriin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa muistisairaant henkilöt.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Lohjan kaupungin ylläpitämän Lohjan vanhusten palvelukeskuksen tarjoaman asumispalvelun sisältöön ja laatuun.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Lohjan vanhusten palvelukeskus sijaitsee noin kilometrin päässä kaupungin keskustasta Lohjanjärven rannalla. Palvelukeskus muodostuu kolmesta eri-ikäisestä rakennuksesta, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Palvelukeskuksen ryhmäkodeissa on yhteensä 171 asukapaikkaa. Kultakartanon rakennus on valmistunut vuonna 2015.

Kultakartanon ryhmäkoti Kultarinne on tarkoitettu muistisairaille henkilöille. Ryhmäkoti on jaettu kahteen osaan, jossa Kuntokujalla on käveleviä asukkaita ja Tarinakujalla fyysisesti huonokuntoisempia asukkaita

ASUKKAAT

Ryhmäkodissa on yhteensä 18 paikkaa ja tarkastuksen aikana asukkaita oli yhtä paljon. Asukkaista 16 oli naisia ja ikäjakauma oli 65–96 vuotta. Keski-ikä oli noin 80 vuotta. Asukkaissa oli kaksi äidinkieleltään ruotsinkielistä, jotka puhuivat myös suomea. Osastonhoitajan mukaan osa työntekijöistä pystyi puhumaan ruotsia. Ryhmäkodissa oli myös kaksi täysin sokeaa asukasta. Tarinakujan asukkaiden hoivan tarve oli suurempi ja he olivat kahden henkilön hoidettavia.

Jokaisella asukkaalla oli oma huone kylpyhuoneella ja asuminen perustui vuokrasopimukseen. Talon puolesta tuli sänky, yöpöytä ja palosuojatut verhot. Muutoin asukas sai kalustaa huoneen haluamallaan tavalla.

PALVELUT

Terveydenhoito

Lohjan vanhusten palvelukeskuksen lääkäripalvelut ostetaan yksityiseltä Doctagon yritykseltä. Kultakartanossa on nimetty omalääkäri, geriatri, joka käy paikalla kolmen kuukauden välein. Lähikierrolla lääkäri ja sairaanhoitaja kiertävät ja käyvät osaston kaikkien asukkaiden luona. Muutoin lääkärikontaktit ovat viikoittain tapahtuva puhelinkierro sekä takapäivystäjän yhteydenpito. Vastuulääkäri tai takapäivystäjä tekevät tarvittaessa lähetteen hoitoa tai toimenpidettä vaativaan lääkärikontaktiin esim. erikoissairaanhoidon piiriin.

Osastonhoitajan mukaan käynnit ovat riittävät, koska lääkärin saa kiinni puhelimitse aina tarvittaessa.

Lääkkeet tilataan paikallisesta apteekista pussijakeluna ja jaetaan asukkaille ryhmäkodissa. Lääkkeiden säilytys oli järjestetty asiamukaisesti lukituissa tiloissa.

Fysioterapia / kuntoutus

Koko Lohjan vanhusten palvelukeskuksessa on vain yksi fysioterapeutti, joka on keskittynyt lähinnä kotihoidon asiakkaisiin. Osalla asukkaista käy yksityinen fysioterapeutti. Työntekijät noudattavat työskentelyssä asukkaan toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää työtettä. Osastonhoitajan mukaan fysioterapeutti konsultoi ja antaa ohjeita henkilöstön pyynnöstä mm. apuvälineistä ja asukkaan kuntoutukseen liittyvistä asioista.

Hampaiden ja suun terveys

Suuhygienisti ja hammaslääkäri käyvät paikalla kerran vuodessa. Osaston hoitajan mukaan hampaiden pesu on haasteellista, koska asukkaat eivät aina suostu siihen.

Henkilökohtainen hygienia

Asukkaat käyvät suihkussa tarpeen mukaan, mutta toisinaan asukkaita täytyy maanitella suihkuun. Osastolla on sauna, jonne pääsee vähintään kerran kolmessa viikossa.

Suurimmalla osalla asukkaista on käytössään vaipat ja osalla näistä varmuuden vuoksi. Vain kolmella ei ole vaippoja.

Ateriat, nesteytys

Ruoka tulee talon keskuskeittiöstä. Aasukkaat syövät pääsääntöisesti yhteistiloissa. Osa asukkaista on syötettäviä. Aukkaiden ravinnon saantia seurataan säännöllisillä punnituksilla, joita on vähintään kolmen kuukauden välein. Aukkailla on mahdollisuus saada ruokaa myös yöaikaan, ja jos asukas nukkuu aamulla pidempään niin aamiasta saa myös myöhemmin.

Ulkoilu/virkistys

Osastonhoitajan mukaan asukkaita ulkoiluttaa ryhmäkodin työntekijät ja työllistetyt. Ulkoiluista tehdään kirjaukset hoito- ja palvelusuunnitelmaan ja toteutumista tehdään kirjaukset. Pyörätuolia käyttäville on tarjolla ulkoilupusseja. Jos asukas on aktiivinen ulkoilija, se järjestyy, vaikka joka päivä. Suuret parvekkeet mahdollistavat myös vuodepotilaiden ulkoilun.

Ryhmäkodissa järjestetään erilaista virkistystoimintaa kuten kauneudenhoitoa, kynsienlakkausta, bingoa, lukupiirejä ja kutomista. Tarkastuksen aikana Lohjalla järjestettiin ns. Mummodisco, jonne lähti 12 asukasta. Ryhmäkodissa asuu lisäksi oma kissa.

Vammaisuus/esteettömyys

Kultakartanon etupiha, josta sisäänkäynti rakennukseen, on tasa-amaata. Pihalla on runsaasti pysäköintitilaa ja bussipysäkki on viereisen terveysaseman pihassa noin 200 metrin päässä. Sisätiloiltaan ryhmäkoti on valoisa ja avara ja täysin esteetön. Ryhmäkodissa on kaksi parveketta eri puolilla rakennusta, joihin paistaa aurinko eri aikaan päivästä.

Aukkailla on käytössä hälytyslaitteet ja suuri osa heistä osaa käyttää laitteita.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Ryhmäkodin ovi on aina lukossa. Aikaisemmin ovi toimi koodilla, mutta asukkaan karattua osastolta lukkokoodi poistettiin. Ryhmäkodista pääsee ulos pyytämällä. Rajoitustoimenpiteistä on käytössä sängynlaidat, vyöt ja hygieniahaalarit, joita yksi käyttää päivällä ja kaksi yöllä. Rajoitustoimenpiteistä päättää lääkäri ja niistä tehdään kirjaukset asiakirjoihin. Arviointia rajoitusten käytöstä tehdään päivittäin.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat, päivittäiskirjaukset

Uuden asukkaan tullessa ryhmäkotiin hänelle tehdään hoito- ja palvelusuunnitelma yhdessä asukkaan ja omaisten kanssa. Suunnitelmaa päivitetään kolmen kuukauden välein tai tarvittaessa useammin.

Saattohoito

Työntekijöille on järjestetty saattohoitokoulutusta. Saattohoitotilanteisiin voi saada lisähenkilökuntaa, jos esimerkiksi asukkaalla ei ole omaisia, jotka voisivat olla asukkaan luona. Omaisilla on mahdollisuus yöpyä asukkaan huoneessa.

HENKILÖKUNTA

Henkilökuntaa on yhteensä 13, joista kolme sairaanhoitajaa ja 10 lähihoitajaa ja lisäksi osastonhoitaja. Aamu- ja iltavuorossa on kolme työntekijää ja yöllä yksi työntekijä. Henkilömitoitus on 0,61. Osastonhoitajan mukaan asukkaille ja omaisille riittää hoitajilta varsin hyvin aikaa.

OMAVALVONTASUUNNITELMA

Osastonhoitajan mukaan Kultakartanon omavalvontasuunnitelma on päivitetty 17.4.2018. Osastonhoitajaa ohjattiin asettamaan suunnitelma julkisesti esille ryhmäkodissa, jotta sitä ei tarvitse erikseen pyytää nähtäväksi.

PALOTURVALLISUUS Apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin jälkikäteen yleinen palotarkastus pöytäkirja 13.2.2018.

VUODEN TEEMA: YKSITYISYYS

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2018 on oikeus yksityisyyteen. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota myös siihen, miten tarkastuskohteessa huomioidaan henkilön yksityisyys ja toimitaan niin, että mm. toimintatavoissa ja kohtelussa yksityisyys toteutuu paremmin.

Hoitotoimenpiteet tapahtuvat asukkaiden omissa huoneissa ja asukkaiden asioista ei keskustella yleisissä tiloissa.

HAVAINNOT

Ryhmäkodin tilat ovat esteettömät, valoisat ja viihtyisät. Tarkastuksen aikana ilmapiiri oli hyvin rauhallinen. Asukkaita kävi päiväkahvilla ja sitten he siirtyivät muualle. Tarkastuksella käytiin asukkaan luvalla yhdessä huoneessa, joka oli tilava ja toimiva. Asukas kertoi viihtyvänsä ryhmäkodissa erittäin hyvin.

APULASIOIKEUSASIAMIEHEN ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvioi saamansa tiedon perusteella seuraavaa:

Apulaisoikeusasiamies piti myönteisenä hammaslääkärin käyntejä ainakin kerran vuodessa. Hän ei pitänyt riittävänä hygienistin käyntiä vain kerran vuodessa silloin, kun hampaiden päivittäinen puhdistaminen ei onnistu. Hän piti puutteellisina asukkaiden suun- ja hampaiden

hoidosta tehtyjä kirjauksia ottaen huomioon suun terveyden merkityksen iäkkään henkilön yleiskuntoon.

Apulaisoikeusasiamies korostaa asukkaiden päivittäisen ulkoilun tärkeyttä osana sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 4 §:ssä tarkoitettua laadultaan hyvää hoitoa. Riittävän ulkoilun huolehtimisessa on kyse perustarpeiden huolehtimisesta ja siten myös ihmisarvon kunnioittamisesta. Mahdollisuus ulkoiluun tulee järjestää myös talviaikaan.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että hänelle toimitettuihin asiakasasiakirjoihin ei ole kirjattu ulkoiluun liittyviä tavoitteita. Kirjauksista ei ilmene asukkaiden toiveita ulkoilusta eikä miten ulkoilu järjestetään.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota asiakasasiakirjassa olevaan kirjaukseen, jonka mukaan asukkaalle on annettu turvavyölupa yhdeksi vuodeksi.

Hän totesi, että rajoitustoimenpiteitä on toteutettava lievimmän periaatteen mukaisesti. Rajoitustoimenpiteiden tarpeellisuutta on arvioitava säännöllisesti ja käyttö on lopetettava heti, kun se ei ole välttämätöntä. Vuoden pituisen päätöksen ollessa kyseessä, on erityisen tärkeää, että asiakasasiakirjoista ilmenee, että rajoitustoimenpiteen tarpeellisuutta arvioidaan säännöllisesti ja arviointi kirjataan asiakirjoihin.

Apulaisoikeusasiamies kiinni huomiota omavalvontasuunnitelmassa oleviin ristiriitaisiin tietoihin rajoitustoimenpidepäätösten kestosta. Suunnitelmaan on kirjattu, että päätös on voimassa toistaiseksi ja toiseen kohtaan, että rajoitteiden käytöstä tulee olla määräaikainen lupa. Hän ohjaa korjaamaan virheellisen tiedon suunnitelmasta.

Apulaisoikeusasiamies suosittelee tekemään suunnitelman siitä, minäkalaisin vaihtoehtoisin menetelmin rajoitustoimenpiteiden käyttöä voidaan vähentää tai niiden käytöstä luopua.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Notaari

Kaisu Lehtikangas

Tiedoksi:

Lohjan vanhusten palvelukeskus, Kultakartano
Lohjan kaupunki
Etelä-Suomen aluehallintovirasto